

Klimaatbestendig en veerkrachtig waterlandschap

Waterbeheerprogramma 2022-2027 - Waterschap Brabantse Delta

SAMENVATTING

Waterschap Brabantse Delta is dé waterpartner voor inwoners, bedrijven, natuur en milieu in Midden- en West-Brabant. Wij zorgen integraal voor voldoende oppervlaktewater van goede kwaliteit en veiligheid tegen overstroming.

Iedere zes jaar stelt het waterschap een waterbeheerprogramma op. Het Waterbeheerprogramma 2022-2027 beschrijft de doelstellingen en strategie voor korte en middellange termijn, maar kijkt ook vooruit naar de lange termijn, door het schetsen van ambities voor 2050. Het programma brengt op strategisch niveau samenhang tussen de verschillende kerntaken.

1. Ontwikkelingen

Onze omgeving verandert sterk. Zaken als klimaatverandering, de komst van de nieuwe Omgevingswet en technische innovaties hebben een grote invloed, maar ook de coronapandemie en de te verwachten economische teruggang spelen mee. Die ontwikkelingen zorgen voor grote onzekerheid over de toekomst. Het waterschap staat midden in de maatschappij en moet met al die ontwikkelingen rekening houden.

2. Ambitie

We werken samen met de omgeving aan een klimaatbestendig en veerkrachtig waterlandschap voor de regio Midden- en West-Brabant.

Toelichting: In 2050 is het land- en watergebruik in evenwicht met de draagkracht van het watersysteem. Zo draagt het bodem- en watersysteem bij aan een regio waarin mensen veilig, gezond en prettig kunnen blijven wonen, werken en recreëren. De natuur in de regio laat een positieve ontwikkeling zien. Mede hierdoor zijn de effecten van klimaatverandering als droogte, hitte, wateroverlast en overstromingen beheersbaar.

Deze ambitie geeft goed weer hoe waterschap Brabantse Delta omgaat met de huidige ontwikkelingen. De omvang van de opgaven maakt het echter noodzakelijk om scherpe keuzes te maken. Wat kunnen we wel doen? En wat doen we niet? In het waterbeheerprogramma is opgenomen hoe we deze keuzes maken.

Het waterschap kiest in de uitvoering van bijna al haar taken voor een focus op klimaatadaptatie. Wegens de grote onzekerheid over de toekomstige ontwikkelingen, wordt daarbij ingezet op een flexibeler model dan voorheen. Het waterschap kiest voor een adaptieve programmering: als er zich in de planperiode in bepaalde gebieden kansen voordoen om een grote sprong te maken richting klimaatrobuust, dan kan dat tot aanpassing van voorgenomen keuzes leiden. Tegelijkertijd vraagt de omvang van de opgaven om het maken van keuzen.

3. Strategie

Om deze ambitie waar te maken heeft het waterschap zes beleidskeuzes geformuleerd. Deze gelden voor alle taken van het waterschap. De beleidskeuzes zijn:

- 1 - Water als drager voor een vitale regio

Duurzame ontwikkeling vereist slim aansluiten op de draagkracht van het bodem-watersysteem. Daarbij kijken we integraal en breed: een stroomgebiedbenadering. Waar nodig kijken we over functionele, administratieve en inhoudelijke grenzen heen.

- 2 - Evenwicht in het water- en bodemsysteem

Het evenwicht in het water- en bodemsysteem is op dit moment niet altijd aanwezig. Verdroging dreigt, mensen en natuur ondervinden daar de nadelen van. Wij streven ernaar de balans te herstellen en behouden. Dat doen we door het vergroten van de sponswerking van de bodem en door meer aandacht voor aanvulling van grond- en oppervlaktewater.

- 3 - We werken samen

Het waterschap kan en wil de wateropgaven niet individueel realiseren. Wij verbinden onze eigen opgaven en ambities met die van partners. Daarbij zijn wij bereid ons flexibel op te stellen. Samenwerking vindt onder meer in de Deltaplannen plaats met medeoverheden, bedrijven en burgerinitiatieven, maar ook grensoverschrijdend met Vlaamse partners.

- 4 - We werken duurzaam

We dragen door actieve verduurzaming bij aan een vitale regio die klimaatbestendig, klimaatneutraal en circulair is. Dat pakken we vooral op in de regio, door bij te dragen aan de regionale energiestrategieën, hergebruik van grondstoffen, reductie van uitstoot van broeikasgassen en het versterken van de biodiversiteit.

- 5 - We werken veerkrachtig en vernieuwend

De vele ontwikkelingen in de samenleving en de leefomgeving vragen om een anticiperende, omgevingsgerichte en veerkrachtige houding van het waterschap, dat bijdraagt vanuit kennis en expertise. Innovatie speelt een belangrijke rol, onder meer door slim gebruik van data. Soms dwingt dat ons, om anders te kijken naar onze gebruikelijke manier van werken.

- 6 - We prioriteren op basis van verplichtingen en mogelijkheden.

Het is niet haalbaar om alle doelen en opgaven tegelijk aan te pakken. Niet alleen vanwege het financiële plaatje, maar ook omdat de personele capaciteit van het waterschap én de uitvoerders in het veld zijn grenzen kent. We prioriteren in de volgorde resultaatsverplichtingen, inspanningsverplichtingen en aanvullende wensen.

4. Waterveiligheid

Waterveiligheid is het minimaliseren van overstromingsrisico's tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten. Klimaatverandering, stijging van de zeespiegel en beleidsopgaven als ruimtelijke adaptatie, woningbouw, energie, natuur en landbouw zorgen dat in deze planperiode veel werk verzet moet worden op het gebied van waterveiligheid.

Wij hanteren daarbij het concept van de meerlaagsveiligheid. Dat bestaat uit 1) Preventie door sterke waterkeringen, 2) Ruimtelijke inrichting minder kwetsbaar maken, 3) Crisisbeheersing.

Preventie door sterke waterkeringen

Zowel de primaire (door het Rijk aangewezen) als regionale keringen worden regelmatig gecontroleerd. Als ze niet meer voldoen aan de normen worden ze geprogrammeerd voor

verbetering. Het doel is dat in 2023 alle primaire keringen in ons gebied zijn beoordeeld. Als ze niet voldoen aan de norm worden ze aangemeld bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Uiterlijk in 2050 moeten alle primaire keringen voldoen aan de norm. De meest recente toetsing van de regionale keringen vond plaats in 2019. Uiterlijk in 2030 voldoen alle regionale keringen aan de norm, waarna nieuwe inspecties volgen.

Ruimtelijke inrichting minder kwetsbaar maken

Door het nemen van ruimtelijke maatregelen kan een grote bijdrage worden geleverd aan het minimaliseren van overstromingsrisico's. Wegens de klimaatverandering spelen overstromingsrisico's daarom een sterkere rol bij afwegingen in de ruimtelijke planning. Het waterschap geeft het goede voorbeeld door de overstromingsrisico's mee te nemen in geplande aanpassingen van onder andere kunstwerken, zuiveringen en (buiten-)locaties. Maar het waterschap heeft slechts een beperkte bevoegdheid in de ruimtelijke ordening. Wel zijn wij kennisdrager van informatie rondom overstromingsscenario's, met inzicht in de potentiële gevolgen. Het waterschap kan daarom meedenken over de klimaatbestendige inrichting van het gebied. Een goede relatie met partners in de ruimtelijke ordening is essentieel.

Crisisbeheersing

De kans op een overstroming verdwijnt nooit helemaal. Voorbereiding op een dergelijke gebeurtenis is essentieel. Daarom beschikt het waterschap over een doeltreffende calamiteitenorganisatie, die werkt in nauwe samenwerking met de partners van de veiligheidsregio. Om de crisisbeheersing verder te verbeteren gaat het waterschap de overstromingsrisico's realtime online beschikbaar maken.

5. Gezond water

Het waterschap werkt aan natuurlijk, schoon en aantrekkelijk water. Dat is nauw verbonden aan ons streven naar klimaatadaptatie.

Natuurlijk water

Ecologisch gezond, natuurlijk water biedt een veilig onderkomen aan verschillende planten en dieren en is daarmee belangrijk voor behoud en versterking van biodiversiteit. Voldoende water van een goede kwaliteit is de basis voor duurzaam gebruik. Maar de kwaliteit van het water in ons gebied scoort op veel plaatsen onvoldoende. Het streven van het waterschap, medeoverheden en andere partners van de Delta-aanpak Waterkwaliteit is het halen van de biologische KRW-doelen in 2027. We voeren de onderling afgesproken maatregelen uit. Maar de weg terug naar gezond water is lang. Ook is er onzekerheid over het effect van maatregelen en onzekerheid over de impact van de klimaatverandering.

Schoon water

Samen met partners investeert het waterschap in maatregelen om verontreiniging in het water te voorkomen en verminderen. Het gaat dan onder meer om nutriënten (fosfor en stikstof), gewasbeschermingsmiddelen, zware metalen en andere microverontreinigingen, medicijnresten, microplastics en 'nieuwe stoffen' – zoals PFAS. We onderzoeken in de komende periode onder meer hoe we de kwaliteit van het gezuiverde afvalwater ('effluent') van onze rioolwaterzuiveringsinstallaties verder kunnen verbeteren. Daarnaast nemen we deel in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Deze gebiedsgerichte samenwerking met agrariërs moet leiden tot

een substantiële afname van stikstof, fosfor, gewasbeschermingsmiddelen en zware metalen in het water.

Bij het verstrekken van vergunningen kijken wij naar de consequenties van voorgenomen activiteiten op de KRW-doelen. Het voorkomen van verdere achteruitgang van de kwaliteit van water en waterbodem is het uitgangspunt.

Aantrekkelijk water

Het is belangrijk dat het water schoon en veilig is voor diverse vormen van gebruik als kanovaren, hengelsport en zwemmen. Een aantrekkelijke omgeving rondom schoon en natuurlijk water, met diverse planten en dieren, verhoogt de belevingswaarde. Blauwalg vormt hier één van de problemen. Samen met de provincie en de beheerders van de zwemwateren zet het waterschap in op een maximale beschikbaarheid van de zwemplassen tijdens zomerse dagen. Het probleem is echter dat blauwalg, vissterfte en botulisme ontstaan door een combinatie van factoren. Daardoor zijn de problemen niet altijd makkelijk op te lossen.

6. Voldoende water

De balans tussen te veel en te weinig zoet grond- en oppervlaktewater is gevoelig. Na drie droge zomers op rij is er steeds meer aandacht voor droogte, waar voorheen vooral aandacht was voor wateroverlast. Het waterschap stelt zich ten doel dat in 2050 de natuurgebieden hydrologisch op orde zijn, dat wateroverlast beheersbaar is en dat het gebied weerbaar is tegen zoetwatertekorten. Daartoe moet het grondwatergebruik in evenwicht zijn met de grondwateraanvulling. In 2027 willen wij al een flinke stap in die richting gezet hebben.

Maar: als we alle doelen en opgaven uit dit thema *Voldoende water* volledig uitvoeren, zullen we niet in staat zijn om alle andere opgaven te realiseren. De strategie is er dan ook op gericht om de best mogelijke keuzes te maken. We zetten in op een generiek pakket aan acties en maatregelen voor ons hele werkgebied. Daarbij zoeken we graag aansluiting bij initiatieven van anderen.

GGOR

Het Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) beschrijft het meest ideale peilbeheer voor een gebied. Voor peilbeheerste gebieden geldt dat het peil gereguleerd kan worden door water aan- en afvoer. GGOR valt hier in hoge mate samen met de totstandkoming van peilbesluiten.

Voor de zandgronden ligt dat anders. Daar gaat GGOR over het zoeken naar een balans tussen ontwatering ter voorkoming van wateroverlast, en waterconservering of infiltratie in verband met droogte. Voor het herstel van het juiste peil in Natura 2000-gebieden geldt een resultaatverplichting. Bij het herstel van het peil van natte natuurplekjes kijken wij vooral naar de mate waarin het herstel bijdraagt aan het halen van de KRW-doelen. Zowel de kosten als de beschikbare menskracht beperken ons in de mogelijkheden. Er moeten keuzes gemaakt worden.

Aanpak wateroverlast

Elke zes jaar moet het waterschap toetsen hoe het gesteld is met de kansen op wateroverlast. Toetssteen zijn de NBW-normen. Sinds het vorige waterbeheerplan kijken we niet meer alleen naar normoverschrijding, maar ook naar de robuustheid van het watersysteem en naar de risico's en gevolgen van overstromingen. Dit geeft een beter en genuanceerder beeld van wateroverlast.

Op grond van de NBW-toetsing in 2019 kwamen 176 aandachtspunten naar voren. Het aanpakken van wateroverlast is voor het waterschap een inspanningsverplichting. Gezien de grote opgaven met een resultaatverplichting die er zijn, is het niet reëel alle 176 aandachtspunten aan te pakken. Daarom zoeken we hier vooral de combinatie met andere projecten en gebiedsprocessen, die voortkomen uit een doel met resultaatverplichting. In het stedelijk gebied geven we voorrang aan gebieden waar het aanpakken van wateroverlast bijdraagt aan de doelen voor klimaatadaptatie.

Zoet water in de Zuidwestelijke Delta

De Zuidwestelijke Delta is een samenwerkingsverband in Zeeland, Goeree-Overflakkee in Zuid-Holland en het westelijke stuk van Noord-Brabant. De samenwerking richt zich onder meer op een goede zoetwatervoorziening en aanpak van droogte/verzilting in de polders. Recent werd duidelijk dat niet wordt geïnvesteerd in het zout maken van het Volkerak-Zoommeer. We gaan de komende periode werken aan een klimaatrobuuste inrichting en zoetwatervoorziening in de polders van West-Brabant, om ze weerbaarder te maken tegen zoetwatertekorten. Ook hier zoeken we naar cofinanciering of combinatie met initiatieven van andere partijen.

Deltaplan Hoge Zandgronden

Ook in het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) kiezen we steeds meer het spoor van ruimtelijke adaptatie. Op de lange termijn (2050) willen we bereiken dat de regio klimaatbestendig is, en kan omgaan met zowel wateroverschot als watertekort. In 2027 willen we dat 20% van het DHZ-gebied al aan die norm voldoet. Soms is daarvoor een gebiedsgerichte aanpak nodig, soms kan het met een generiek programma. Vaak zullen we de opgaven aanpakken in samenwerking met onze partners, waarbij we alle ruimtelijke opgaven voor het gebied in samenhang bekijken. Voor alle partijen is dat het meest efficiënt.

Grondwater

Het waterschap voert het operationele grondwaterbeheer uit voor vrijwel alle grondwateronttrekkingen in het gebied. Dit gaat vooral over kwantiteit: de onttrekkingen. De afgelopen jaren bleek dat de aanvulling van grondwater niet overal in Brabant de onttrekkingen compenseert. Het waterschap wil daarom de komende periode maximaal inzetten op grondwateraanvulling. Met alleen reguleren van de onttrekkingen redden we het niet.

klimaatadaptatie

Voor het waterschap raakt klimaatadaptatie direct aan de kerntaken. Maar we gaan niet speciaal veel nieuwe acties benoemen. We willen over de hele linie het uitvoeren van de kerntaken veel scherper richten op klimaatadaptatie. De focus in het reguliere werken, zoals omgaan met wateroverlast, richten we minder op 'het halen van normen' en meer op het behalen van een klimaatrobuust watersysteem in 2050.

Waar dat bijdraagt aan een klimaatrobuuste inrichting is het waterschap bereid, ook bovenop het reguliere deel van het programma, deel te nemen aan projecten van bijvoorbeeld een gemeente.

7. Vaarwegen

Sinds 2014 voeren wij namens de provincie de taken voor het scheepvaartbeheer op de provinciale vaarwegen uit in medebewind. Het gaat hier om zowel het nautisch beheer als om het vaarwegbeheer.

Nautisch beheer

Het gaat hier om de vlotte afwikkeling van zowel beroepsvaart als recreatievaart. Het waterschap voldoet hier aan alle (wettelijke) taken en verantwoordelijkheden, maar we houden de ambitie klein. Toch is er een professionaliseringsslag nodig rondom het scheepvaartbeheer.

Vaarwegbeheer

Hierbij gaat het om het in stand houden van de vaarwegen, waarbij op basis van risico's, prestaties en kosten de juiste (beheers)maatregelen getroffen worden om te voldoen aan wet- en regelgeving. In de periode tot 2027 is het doel om achterstanden op het gebied van baggeren in te halen. In het kader van efficiënt werken combineren we dit met de reguliere baggerwerkzaamheden.

8. Waterketen

De waterketen gaat over het transporteren en zuiveren van afvalwater en het verwerken van slib. Het waterschap heeft een zorgplicht om het aangeboden afvalwater te zuiveren tot de vergunningseis. Wij beheren 17 rioolwaterzuiveringen, 82 rioolgemalen en zo'n 350 kilometer afvalwaterpersleiding. Meer dan bij de andere waterschapstaken, gaat bij de waterketen het meeste geld, tijd en aandacht naar het bedrijven, in stand houden en verbeteren van onze steeds ouder wordende en vaak hoog belaste infrastructuur. In deze planperiode gaat meer aandacht naar een flexibele en toekomstbestendige infrastructuur.

Opknappen of vernieuwen?

Voorgaande jaren heeft de focus sterk gelegen op het op orde brengen van de bestaande infrastructuur. Door het voortdurend instandhouden en verbeteren van de huidige infrastructuur voor zuivering en transport (met de bijbehorende afschrijvingstermijnen) komen we niet toe aan vernieuwing. Op korte termijn is het bijna altijd goedkoper om een zuivering op te knappen dan om een nieuw concept neer te zetten.

Daardoor blijven we verbeteren en gaan we niet vernieuwen, terwijl er veel veranderingen en kansen in het verschiet liggen. Als in de toekomst, door externe factoren, de infrastructuur niet meer aan de eisen van de tijd voldoet, moet deze nog steeds betaald en afgeschreven worden. Door te sturen op een flexibele infrastructuur die sneller aan te passen is aan nog onbekende eisen, wordt dit risico verkleind. We kijken kritisch naar onze bestaande systemen. We kiezen voor herontwerp waar het nodig en mogelijk is. Zo bouwen we aan een toekomstbestendige waterketen.

Assetmanagement

We hebben de afgelopen jaren waterschapsbreed veel gedaan om assetmanagement mogelijk te maken. Dat gaat de komende jaren door, onder meer door de boekhouding te koppelen aan assets en kwantitatieve risicoanalyses op te stellen. Assetmanagement helpt in de waterketen om keuzemogelijkheden op een goede manier tegen elkaar af te wegen en projecten te prioriteren. Dat gaat over het onderling prioriteren van instandhoudingsprojecten, maar ook over nieuwe alternatieven. Uitgangspunten zijn de risicomatrix, gegevens van de assets (inclusief financiële gegevens) en kwantitatieve risicoanalyses.

9. Uitvoering

Het waterbeheerprogramma gaat in veel gevallen over nieuwe activiteiten, nieuwe projecten en nieuwe investeringen. Dat neemt niet weg dat er elke dag weer gewerkt wordt met de huidige

infrastructuur. Beheer en onderhoud is een belangrijke schakel in het behalen van onze ambitie en de duurzaamheidsdoelen.

Waterschap Brabantse Delta staat voor duurzaam financieel beleid. Bij het bepalen van het ambitieniveau voor het waterbeheerprogramma is kritisch gekeken naar wat inhoudelijk noodzakelijk (resultaatsverplichtingen), wenselijk (inspanningsverplichtingen) én financieel haalbaar is. We ontkomen niet aan het maken van scherpe keuzen. Voor de looptijd van het waterbeheerprogramma verwachten we € 479 miljoen nodig te hebben om projecten uit te voeren. Onze eigen bijdrage zal naar verwachting € 353 miljoen zijn. Over de beschikbare middelen om tot uitvoering van het waterbeheerprogramma 2022-2027 te komen wordt jaarlijks door het algemeen bestuur besloten via de Kadernota en de begroting.